

Obupen položaj kočevskega delavstva

Kočevo, 10. novembra.

Dež pada in hladno je. Zimska suknja se ti že dobro prileže. Naš Fridrihštajn je zavil v meglo. Človek nerad zaide v takem vremenu na ulico. Kateri mora, gleda, da čimprej pride pod streho, na gorko.

Mene je zaneslo v takemle v obiske k mojim znancom v delavstvu. Potrkam pri prvem. Očitno me je bil vesel on in njegova žena. Otroci so me le debelo gledali kot vsakega, ki ga srečajo na cesti. Vseled sem se na ponudni stol in v trenutku smo bili sredi živahnega pogovora.

»Že dolgo je, odkar se nismo videli, pa vseeno je hitro minilo. Za vas, ki ste bili v velikem svetu, hitreje, za nas, ki živimo tukaj, že dvajset let, počasi. Sli bi tudi pri nas mogoče hitreje, da bi bili zadovoljni. Tako pa nas večna beda in pomikanje spravljata dan za dnem v slabo voljo. Zadnjič sem enkrat prišel zopet do »Domoljuba« — vsem časopisom sem se že zdavnaj odpovedal — pa sem bral, da se tudi drugod ljudem slabo godi. Res je, mi delavci tudi vidimo, da ni samo nas zagrabil ta tista gospodarska kriza, marveč skoraj vse okrog nas. Seveda občuti eden krizo bolj drugi manj. Tako se pri nas nekateri za silo žive, dočim drugi naravnost stradajo. Delo je še vedno tako kakor pred meseci: štirikrat ali trikrat na teden. Pri tem zaslužimo toliko, da imamo za koruzne žgance in zabeljen krompir. Tisti, ki je imel kaj njivice, je malo na boljšem. Je vsaj nekaj krompirja pridelal in krompir je danes naša poglavitna hrana. Meni in nam vsem se na primer prav nič čudno ne zdi, če prinese žena opoldne skledo krompirja, malo zabeljenega in ga potem zvečer zopet dobimo na mizo. Mese nismo pri nas jedli že skoraj od Velike noči. Ne zmoremo pa ne zmoremo. Pa je pri drugih ravno tako. Kar k so sedu pojdit. Osem otrok ima, pa ni drugega ne jedo kakor samo rep in krompir, za spremembo pa še žgance in škodolice mleka.

Za polje taka hrana že se gre, je nadaljeval, ko je toplotno in se človeku včasih niti jesti prav ne ljubi. Ampak pred zimo smo. Pred tisto sneženo, in dolgo zimo, kakršno poznamo samo mi na Kočevskem. In pozimi človek potrebuje močnejše hrane, da želodec daje toplote celemu telesu. Tega pa topot ne bo. Vem in se že kar tresem, ko pomislim, kako težko bo stati premražen, napol lačen na dnevnem kopu in delati. Doma ne bo nič bolje. Malo premoga bom že dobil, ampak je treba drv tudi. Kje pa naj dobim še za to denar? Nekaj sem

si privlekel iz hoste, pa bo komaj za mesec dni. Zima bo torej za nas trda, kakor se nikoli prej. Smilijo se mi predvsem otroci. Kar pogledate jih. Tako so bleedi in rumeni, da me je kar groza. Mi, ki smo prišli s kmetov, smo bili v teh letih kakor kri sama: polnih rdečih lic, živahni in nikdar ugnani, da so nas morali mati venomer miriti. Naši se pa ne zmenijo za nič na svetu. Enega so poslali letos na morje, pa je doktor konstatiral, da je bolan, pa samo radi uživanja nezadostne hrane. Pa so vsi taki. In ne samo moji! Jaz sem prepričan, če bi doktorji natančno preiskali rudarske in sploh delavske otroke, bi našli najmanj polovico jetičnih. Kdo ubija naše otroke, kdo jim krade polovico njihovega življenja? Ali ni to bošja in sloveška krivica, da oče ne zmore preživljati svojih otrok, čeprav rad dela in hoče delati, pa ne more? Kolikokrat si mislim takole po tistem sam pri sebi: če bi bilo po mojem in bi jaz imel moč v rokah, bi gotovo ne bilo tega.

Rudar se je zamislil. Ne ve natančno, kaj je milijarda in milijon, pa vendar občuti, da so to strašne številke, ker sam operira mesečno komaj s par sto dinarji. Žena se je naslonila ob ugaslo ognjišče in poslušala. Še otroke zanima najin pogovor.

»Nič boljše kot nam na rudniku se ne godi drugemu delavstvu. Pred meseci, ko ste še bili tukaj, so še vse parne žage delale. Pa zdaj pogledite, največja stoji, druge so pa zmanjšale in skrčile delo na najmanj. Zima je pa pred vratmi. Kje naj zdaj odpusteni ali odslovljeni delavci dobe drugega zasluga? Les še zmerom stoji. Včasih so pozimi podirali, da je bilo veselje. Zdaj so gozdovi tihi in prazni.

Obe tekstilni vsaj delate. Sicer ni prav dober zaslužek, ampak danes človek gleda, samo da je delo. Najslabše je biti brez dela, zakaj v takem stavu si pripravljen napraviti, kar kdo hoče.

Vidite, malo sem povedal, kako je sedaj z nami v Kočevju. Potrebovali bi pomoči, pa se nikdo za nas ne zane. »

Nas ne zanima danes drugega kakor prvi želodec, drugi želodec in tretji zopet želodec. Da je tako, ni naša krivda! »

Še dolgo smo kramljali in bi še, pa me je naenkrat streslo, zakaj kuhinja, kurjena komaj par ur za kosilo, se je kaj hitro shladila. Poslovil sem se in stopil čez hip zopet v dež in pocestno blato, ki se vleče prav do mesta.

Likvidacija Zadrúžne zveze v Gorici

Zanimivo zborovanje v Gorici

Vladni komisar Zadrúžne zveze De Magistri je za 23. oktobra sklical občni zbor, na katerega je pozval zastopnike vseh članov zadrug. Namen zbora je bil izvoliti namesto vladnega komisarja likvidacijski odbor. Na obnem zboru je bilo zastopanih 45 zadrug. Po pravilih se je vsled ne-sklepnosti vršil čez 1 uro drug občni zbor s pravico sklepnosti. Najprej je De Magistri prebral dolgo poročilo o stanju Zveze. Ko je prišla na vrsto likvidacija, je bil v imenu Slovencev (t. j. članic sploh) stavljen predlog, naj se v likvidacijski odbor izvolijo kot zastopniki zadrug sledeči trije: De-vetak, Abram, Vuk. Ko je govornik imenoval Vuka, je Magistri začel vpiti in nastala je kratka pa ostra debata med Devetakom in Magistrijem. Magistri je šel preko tega predloga in predložil s svoje strani kot likvidatorje enega zastopnika goriskega (Monta) Molza in enega zastopnika Zveznega kreditnega zavoda iz Benetk (Istituto federale). Dr. Devetak je zahteval 10 minut odnora, da se člani posvetujejo. Magistri sprva ni maral dovoliti odnora, a na ponovno zahtevo in utemeljitve, je to dovolil. Devetak je ljudem razložil komisarjev predlog. Proti se je oglašil znani tiskar Ludvik Lukežič, ki je branil komisarjevo stališče. Zborovalce je Lukežičev nastop razburil; padli so naj klici:

»izdajalec, plačaneec!«

Potem so glasovali o komisarjevem predlogu, proti kateremu je bilo kakih 35 glasov, zanj pa le par navzočih. Na odru je bilo veliko razburjenje in posvetovanje. Nato je Magistri začel kričati in biti s pestjo po mizi, čez to imamo v zahvalo za trud in delo. Potem sta drug za drugim vstala zastop-

nika Monta in Zveznega zavoda ter izjavila: »Ker nimate zaupanja v naju dva in v zavoda, ki ju zastopava, izjavljava, da najina zavoda prekliče obljubljeno garancijo za 40% izplačilo terjatev; saj bi itak morala pol milijona dokladati.

Nato je vpil komisar na zborovalce: »To so posledice vašega početja. Toda sami boste morali garantirati za 40 odstotno izplačilo.« Dr. Devetak pojasnjuje, da glasovanje nikakor ni značilno nezaupanja osebam in zavodom, ki jih zastopata; članstvo ima pa pravico, da želi biti zastopano v likvidacijskem odboru. Napačno je ravnal komisar, ki je hotel zastopnike članstva izključiti. Dr. Simčič je izjavil nato, da so zborovalci pripravljeni glasovati zaupnico omenjenim gospodom oz. zavodom. Oglašil se spet Lukežič (zdaj seveda Luchesi) in govori v prid komisarja ter se mu priljuje (med-klici: »zelo značilno!«). Komisar odkloni vsak predlog za sporazum.

Ker je pri vladi v teku akcija za sanacijo Z. zveze, so zborovalci, da ne bi tej akciji nastale zapreke, sklenili, da se odreče svojim zahtevam ter per acclamationem izvolijo od predsedstva predlagani odbor in nadzorstvo. Tako se je tudi izvršilo. — Pri slučajnostih se je predlagala in sprejela brzojavka na Mussolinija ter resolucija za Ital. banko in za prefekta.

Odvetnik Pasoli (sodni izvedenec) je Slovence omčital nekorektno postopanje. Tudi prefekt se je srdil, češ kako si še kdo upa imeti svoje mnenje po 9 letih fašistične vzgoje. Fašisti so že pozabili, da so sami minirali Zadrúžno zvezo z edinim namenom, udariti Slovence. Sedaj, ko so požrli kakor tri milijone, pa se zvijajo v histeričnih krikih in igrajo komedijo velikodušnosti.

Fašisti izganjajo slovenščino iz cerkve

Reka, novembra.

Proti slovenščini v cerkvi se vrši vedno bolj intenzivna gonja s strani vladnih in fašistovskih organov. Dolgo so študirali, kako uspešno preganiti slovensko petje iz cerkve. Slovence na Primorskem si ne smejo osnovati orglarske šole, zato pa so v Trstu letos napravili laško orglarsko šolo pri cerkvi sv. Antona Novega. Selo subvencionira tržaški mešni magistrat. Pri otvoritvi so izrečno priznali, da je namen šole vzgajati laške organizacije ter jih razsejati po Krasu, da se napravi konec slovenskemu cerkvenemu petju. Za take organizacije bo vlada potem občin preskrbela eksistenco ter jih zlorabila za politično izobraževanje ljudstva. — Za vzgojo laškega duhovniškega naraščaja tudi zadnje čase vlada veliko žrtvuje plačujoč naravnost iz državnih sredstev vzgojino mnogim laškim gojenjem v gimnazijskih semeniščih, ki so v škofijiški upravi. Tudi ni nobena tajnost, da duhovniki laške narodnosti prejemajo iz vladnih fondov izredne in precej znatne nagrade. Od te izredne do-brote je izključenih le nekaj redkih laških duhovnikov, ki se po vesti branijo delati Slovanom krivico v cerkvenem in verskem področju.

Na Koprski in pri preganjanju Slovencev v cerkvenem področju posebno intenzivno. Cerkevne pevece na vse možne načine terorizirajo. V Koštaboni je nekoč fašist d'Este javno vpil nad ljudmi in delil klofute, češ da jim prepoveduje še nadalje slovensko peti v cerkvi. Podobno je v Šmarju, kjer so tudi začeli s klofutami obdelavati brezbrambne pevece. Znani faš. tajnik Venturini je nekoč s pot gonil nazaj domov otroke, ki so šli k fari h krščanskemu nauku. Neki krušarici so vzeli prodajno dovoljenje, ker ni hotela poslati otroka k italijanskemu veronauku, marveč ga je pošiljala k slovenskemu.

Kričič je slučaj župnika Antona Požarja ml. iz Marezig pri Koprju. On je tih, skromen in pobožen gospod, ki se bavi le s strogo cerkvenimi rečmi. Seveda vztraja po vesti in zakonu pri slovenščini tako glede pridige in litanij, kakor glede pouka otrok v verstvu. Izključeno le iz tega razloga

Jugoslovanski parnik ušel nevarnosti

Dubrovnik, 9. novembra.

Po poročilih, ki jih je prejela »Prva dalmatin. trgovska družba«, je transportni parnik »Tretji dalmatin«*»* včeraj med 12 in 2 popoldne zašel v velik uragan, radi česar je ladja bila v veliki nevarnosti. To se je zgodilo ravno v tistih delih morja, kjer se je ono leto potopil dubrovniški parnik »Dakara«. Tudi »Tretji dalmatin«*»* je moral pošiljati signale na pomoč (SOS). Preden je pomoč prišla, je parnik srečno dosegel bližnjo špansko lukso.

Slovinci v Zagrebu

Bojaki! Slovenci!

V Zagrebu služi nešteto slovenskih deklet. Kot služkinje jih Hrvati zelo čišajo. V velikem mestu pa so mlada dekleta prepuščena samim sebi, izpostavljeni velikim nevarnostim, posebno, če nimajo službe. Zato marsikatera žalostno zaide in pade, da je sebi in drugim v nadlego, vsem Slovincem pa v sramoto. Mnogo jih je že življenje žalostno končalo.

Po večjih mestih so povsod društva in zavetišča za dekleta. Zagreb pa nima še ničesar takega. Zato se je ustanovilo društvo »Naš dom«, ki si je postavilo nalogo, da preskrbi zavetišče ali dom za slovenska dekleta v Zagrebu. Od 1. novembra 1931 se nahajajo društveni prostori v

Trenkovi ulici št. 18, pridliže.

Udje društva so:

1. Ustanovni, ki darujejo društvu vsaj 1000 dinarjev.
2. Podporni, ki plačajo na leto po 50 dinarjev ali več.
3. Redni, ki plačajo vsak mesec po 5 dinarjev.

Ustanovni in podporni član lahko postane vsak. Rudar udje so samo dekleta.

Prosimo vse rojake, da podpirajo to človekoljubno in prepotrebno delo! Postanite član tega društva in podpirajte ga po svojih najboljših močeh, — da bo kmalu stal »Naš dom«, dom slovenskih deklet v Zagrebu.

Priljubljeni odbor.

Tragična smrt trgovca

M. Sobota, 9. novembra.

Nenavadna usoda je zadela v Sebeborcih trgovca Skrllec Franca. Imenovani je z vozom pripeljal v sodih petrolej. Ko so spravljali sode z voza, je pri delu tudi sam pomagal. Po nepriliki mu je prišel prst pod točo. Teda mu je prst nekoliko zmečkala. Rana ni bila ravno prehuda, radi

Med hrami in zidanicami

Dolenjsko martinovanje

Sveti Martin je. Vino krstimo. In letos ga je na potoke. In kapljice, kakršne le redko Bog da! Pa je moral biti to leto res dobre volje, saj so tudi njegovi zemljani kar v rožicah, če le malo pokukajo sladki božji dar.

Le pijmo, pijmo, pijmo, da pamet ne zgubimo, kak grdo pač bi blo, ne znati kam domov!

odmeva iz čokatega hrama doli pod Zdinjo vasjo. Počepnil je med trtje in skril pred nepoklicanim sad celotnega znoja in žuljev. Ni bilo malo dela, ne stroškov in slednjič skrbj. Pa je Bog dobrotljivo razprostrl roko nad Trško goro in bližnjimi goricami in pred mesecem dni so trgači veselo zaukali, pokali so možnarji, polnile so se brente in cedil se je mošt, da je poskakovalo srce. Se zdaj teče pregovor zgornjih fantov o tem. Dekleta so brala, fantje nosili, in to dan na dan, teden za tednom, danes tukaj jutri tam. Enim se je bolj mudilo, drugim manj, vsi pa so zdaj zadovoljni, slednji še najbolj.

Ob nedeljah ožive naše čez teden bolj tihe gorice. Dolinski kmetje in meščani pohite v svoje vinograde. Kdor ga nima, se da povabiti ali pa jo kar počez zavije mimo stoterih hramov in zidanic gori do cerkvice Matere božje, se navžije najprej divnega razgleda, kasneje pa sredi gore na Drenikovih terasi še telesnih dobrot.

Ce živja telo, naj živja še duša, je dejal oče Drenik in dobro je poskrbel za svoje goste. Vsa dolina je pod nogami. V grad Ba-jno bi kar skočil. Na dlani je. Obsežen, bogat Z električno lučjo je oskrbel tudi svojo Trško gorico.

Sredi doline bel trak, srebrna Krka. Privije se izza metropole dolenskih gor. Mogočni kapitelj kraljuje nad Novim mestom, za njim mehke kulise kopastega Roga z medvedjimi brlogi. Tam v dalji rupekli grad in stožčasto Mehovo, mogočna krivulja Gorjancev in ob reki navzdol širno Krško polje, ki se izgublja v megli daleč nekeje za Brežicami.

Ob takem pogledu teče vino kar samo.

Le Janez, stara kljuka, pit se ga ne upa, mi pa po navadi pijmo ga radi...

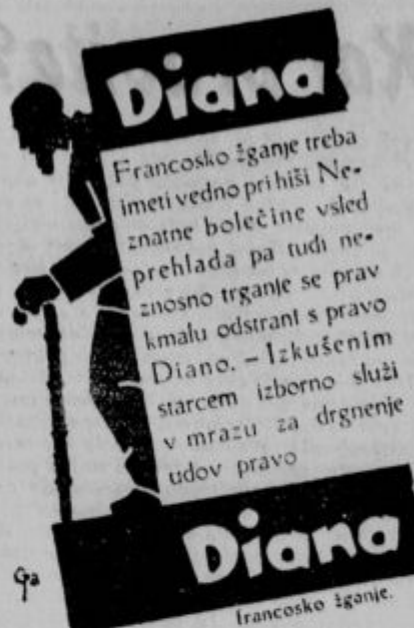
ponagajajo živahni novomeški študentje tovarišu abstinentu. Dolga je bila njihova pot preko višinskega Hmeljnika po robu goric in mimo cerkvice navzdol. V nekateri hram so pogledali spotoma in zidana je njihova volja. Vesela njih pesem hiti tja preko vinogradnikov do mrkega Starega gradu.

Visoko za njim se vlečejo grčevski hrami, škriplje harmonika in straži ponoči stari Bojanc šentpeterske ponočnjake. Zapojo pa Šentpeterčani nič kako! Rujna kapljica in njihov radio-direktor ustvarjata čudeže.

Čudežen je ves svet tam naokoli. Dolenjski raj-Beli grad Otočec sredi široke Krke, malo dalje Struga. Med njima se prepečujejo divje race in gosi in čaple in štorke. Preplašene se zaletijo tudi med trtje ne preoddaljenega Vinvrha. Bujni vinogradi krijejo danes stara keltska grobišča, dve cerkvi čuvata vinske nasade pred božjo jezo, ob njegovo podnožje se stiska najstarejša župnija nekdanje Kranjske, vasica Bela cerkev.

Do Šmarjetskih toplic od tam ni daleč. In za njimi spet ljubka gorica Mevce s cerkvico in hrami, s starodavnimi izkopinami in prostimi toplimi vreli. Znamenite so šmarjetske najdbe in znamenito je mevsko vince. Možaki ga žulijo kar iz polica, pogovor pa se suče o letini in kupčiji, ženske opravljajo ljube sosed, otroci pa so zakurili na velikem kamnu pred zidanic in pečejo kostanj. Tudi odrasli ga bodo hrustali, saj se po njem pije kot po orehih. Še tuji svet je znal ceniti sad naše trte in je že ponovno priznal večjemu kletarstvu bližnje klevevske graščine odlično nagrado.

Tak je torej naš zaničevani cviček! Pa ga zaničuje le oni, ki ga ne pozna. Res je, da včasih kar lase zvija, tako je kisla, pa to po tuji krivdi. Pristen cviček in klobasa in kos črnega kruha, za tem pa še cigara, to so nebesa kmetu in gospodu! Blagopokojni gorjanski lovec Bučarjev Ksandr je vedel, kaj je dobra kapljica, dovolj jo je pridelal v obsežnih svojih vinogradih tam nekeje okoli Rake. Še domov pod Gorjance ga je vzel in po-božno ga je srebalo s prijatelji; pri tem je poslušal radio-zamorca, ki mu je čaral tuji svet pred ušesa. Njegov sosed, upravnik Kobilske žage, je v prostem času sam izrezal zamorca in ga uredil

Cena: mala steklenica Din 10—, srednja steklenica Din 26—, velika steklenica Din 52—. Dobiva se povsod.

tega ji tudi ni posvečal posebne pozornosti. Dobil je zastrupljenje krvi, ki ga je spravilo v prerani grob.

Nekega jutra je ostala trgovina zaprta. Ljudje so trkali na vrata. Oglašil se ni nikdo. Kmalu se je zbrala pred hišo cela množica. Zbrani so tuhtali, kaj se je moglo zgoditi in kaj naj naredijo. Naposled so se zedinili v tem, da vrata odprejo. To so tudi storili. V hiši je vladal popoln mir. V spalnici so našli trgovca. Nepremično je ležal v postelji. Bil je mrtev. Ugotovilo se je, da je telom noči umrl vsled zastrupljenja krvi.

kot radijski aparat. Nosil je radio-možgane, boben v desnici je bil zvočnik, okrasje na roki slušalke, uravnava pa se je njegov glas v boku. Cuti je bilo, kot da prihajajo daljni glasovi izza belih zob in nabreklih rdečih ustnic temnega sina solčnega juga. Nešteti ljubitelji dolenske kapljice je kraljal in bo še kraljal čas.

Predolga bi bila pot po goricah tja na Stajersko, čez Krko bi le šli na drugo stran doline tja za lepo vas Sveti Križ na široko poznano Gadovo peč. Tam so vinogradi po božji volji, kar vedo domači in tuji, saj sega njen glas tja v deveto vas. Vinogradniki se pač potrudijo, da ohranijo sloves, ki jim je v veliko korist. Dosti vina jim gre po svetu, pa sami se tudi ne zapuste in si ga privoščijo po potrebi in zasluženju.

Svojevrsne ljudi skrivajo borne koče po gorjanskih rebrih, originale, ki jih je najti le v vinorodnih krajih. In Noetovi nasadi se vlečejo tudi tostran doline doli do Save in gori do Novega mesta. Okrog otoške Kostanjevice sama trta po brdih. Saj potrebujeja njen sok kmet in drvar v bližnjih Gorjancih, in ne brani se ga podjetni meščan.

Onstran cerkvice na Ržišču do doline vinogradi Kartuzija Pleterje hrani kapljico, pri kateri bi se se frater oženil, kot je dejal pokojni veseljak Štembur, ki je prav rad hodil tja v podgorški Vinodol in na sosednji Tolsti vrh po pijačo. Na Tičenci za Orehovo je prav živahno. Zbrali so se možaki in gostoljubni gazda jim naliva, da kar teče od mize. Stari žagar Simc je pri-sedel k brhkemu dekletu in zaokrožil:

Kaj bi ne žvižgal, kaj bi ne pel, k sem taga dekleta na limance vjel!

Vsi se mu rogajo, on pa užaljen na vsa usta pove, kako je Lojze pri Svetem Miklavžu po Micki obiral komarje. Spet smeh, ki ga prekine Novakova harmonika. Otroci se pripode iz vinograda, kjer so iskali jagode, ki so jih trgači pregledali. In ko se odrasli zabavajo, poklekne domača dečka pod razpelo na robu vinograda ter se zahvalita Stvarniku za sladko grozdje, ki je zanj še zdaj obeno v prostorni kleti. Dočim je večji Dedo resno pri stvari, je manjši Viki bolj zijalast in ne umakne oči od šaljivega in poskočnega Škrjanca. Ta je baš dvignil kozarec, pogledal Nacka in zapel:

Tam je še en suhec, mrzel ima trebuhec, vince ga bo grelo, pij ga na debelo!

In zbor je podkrepil Nackov čv s refrenom: Zivjo Slovenci, zivjo Slovence, živijo!

Potem so prišla na vrsto dekleta.

Pepca ima moža, ga po licu boža, Micka ga pa nima, za pečko naj kima!

Težko je bilo izprazniti kozarec, pa je moralo iti, ker ju je priganjal večni »Zivjo Slovence«*»*.

Prisedel je Matajcel, mlinar. Po opravih je bil na Vrhpolju. Pa ga je Simc urno pobaral, kako tam kaj babe meljejo. Matajcel ga je le gledal. Simc pa je povedal zgodbo, kako so Vrhpoljčani iznašli mlin, kamor mečejo betnežne starce in sitne starke, ven pa prihajajo brhka dekleta in zajetni fantje. In jim je tudi na sliki pokazal, kako deluje mlin, da je razpršil vse dvome. Večno veseli Škrjanc pa ga je že imel v pesti in mu je napil:

Imamo tud lisjaka, žejnega kot spaka, če mu ne damo piti, kure če moriti.

Pa žejni žagar ni čakal konca pesmi, prej je že izvrnil kupico in Micka mu jo je urno napolnila, da ne bosta več v jezi.

Pri svetem Juriju je zazvonilo večernico. Milla njegova pesem je hitela čez tihe vase in med gorjanske bukke, nad preškim in vrhovskim in tolstovskim gradom in še tičenske veseljake je opomnila, da je misliti na odhod.

Pa kdo bi šel, ko je tako lepo in prijetno! Le hlad pritiska. In so zakurili in se greli in hladno pijačo pokrili z zavreto, izpraznili torbe in cekarje in šele potem ji mje luna svetila domov. Veselo petje in ukanje je odmevalo v tiho jesensko noč...

Trudil si se vinogradnik letni dan, potil si se, štel si dinarje, zdaj pa uživa, zaslužil si in nihče ti ne pregovarja!

Tako je in drugače ne more biti doli med dolenskim goricami sredi preperelih hramov in nisanih zidanic. Viktor Pirnat.